

LO CASTELL D' ARAMPRUNYÀ.

I.

Sa situació.—Font del ferro.—Ermita de N.^a S.^a de Brugués.—Ruinas del castell.—Panorama que des d' ell se descubreix.—Capella de Sant Miquel.—Antichs sepulcres cristians.—Inscripció del sigle XIV, probablement deguda al cavaller y poeta Jaume MARCH, senyor d' Aramprunyà.

Nomenat també en sos primitius temps *Erempruniano*, *Aramprunyana* y *Emprunyà* està enclòs aquest castell en lo partit judicial de S. Feliu de Llobregat, á la dreta del riu, entre S. Climent y Castelldefels, á una llegua al O. de Gavá.

Lo camí mes expedit pera anarhi desd' aquest últim poble, es lo anomenat «torrent ó riera de las canals ó de Sant Llorens» que s' escau immediat al meteix en sa part N.

Encara que hi ha altre camí ó dressera, es preferible seguir lo que dihém, perque á poch d' haverne passat la meytat, se troba á part esquerra lo rich manantial conegut per «Font del ferro» que, si en tot temps es de bon aprofitar per lo saludable, no cal dir si 'n te de preu en los xafogosos dias de istiu, llavors que á favor d' un sol que esber-

la las pedras, mílers de cigalas s' empenyan á competencia en obsequiar ab interminable y monótono brogit al viandant qu' ha de pasar junt á las nombrosas atzavaras que forejan al torrent dés de Gavá fins á prop de la Font, que com altra fada amagadeta entre espléndida espessor de bosch, sembla invitarlo ab suau y prolongat murmull á refrescarse ab lo cristallí raig de aygua que li fa oblidar ben prest tota fatiga (1).

Poch temps enrera hi passárem junt ab alguns amichs. La tardor anava acabantse y, com la falsa revivalla d' un agonitzant, nos somrigué donantnos un matí primaverench coronat ab tot l' esplay y benestar que inspira un cel completament asserenat. Cap al mitj dia y quant deixavam la Font tot proseguint lo camí que conduheix á la ermita de N.^a S.^a de Brugués y Castell d' Aramprunyá, lo cel s' ennuvolá casi del tot; l' esblanquida y mitj morta claror del sol aumentava l' aspecte poeticament trist de la naturalesa. Lo tortuós camí semblava de tan en tan pérdres' entre 'ls espesos boscos que aparentment tancavan lo fondo del paysatge, bastant selvátich, limitat á dreta y esquerra per vessants de montanyas cubertas també de bosch y altres capritxosas accidentacions deixant veure y desapareixe alternativament á davant nostre y en últim terme, lo corcat y asperós turó y en son cim l' antich castell, com legenda-

---

(1) L' análsis químic d' aquest manantial, publicat en la Gaceta de 21 d' Abril de 1792, fou fet per lo Dr. D. Francisco Sanponte, soci de la Real Academia médico-práctica de Barcelona y d' altres.

La montanya en que 's trova 'l manantial, coneguda per *Rocabruna*, y altres immediatas, son plenas de mineral de ferro, que algunas vegadas s' ha tractat d' explotar, habentse hagut de desistir per lo poch benefici que produheix.

ri y ferreny guardiá de aquellas soletats; mentres las pinedas de las serras immediatas enmatllevavan melancólica veu al vent pera queixarse tal vegada de la importunitat de nostra visita que profanava llur virginal silenci.

A part dreta del camí y en lo llit del torrent que hem mencionat, molt refundit per la acció de las ayguas, hi llisca un escàs regarol que s' amaga per intèrvals sota espessos esbarzers y bardissas, pera desapareixe mes avall entre la arena y terreny esponjós que estroncan son curs en temps de sequedat.

Caminém un poch mes y de sobte s' aclareix la vegetació pera deixar veure en tota la enormitat de sa masa l' alt penyal d' Aramprunyá, avansantse com á una de las estribacions de las montanyas de Begas y apareixent inaccesible al primer cop de vista. Lo castell sobre ell s' aixeca y 's diria qu' abdos son fets del mateix tros, al veure'ls casi de igual color. A la base del turó algunas oliveras d' esberlada y torturada soca semblan haver envellit cansadas de recordar en va ab simbólich llenguatge y durant llargas centurias, la pau que tantas vegadas degué esser torbada per los senyors del castell ó llurs enemichs.

Casi al davant del petit santuari de N.^a S.^a de Brugués, que allí 's troba, comensa al camí que conduheix al castell.

Una muralla d' un metro de gruix tancava 'l *recinto* ó clos fortificat d' aquest, restantne encara d' élla avuy dia bastants trossos de notables dimensions.

En lo lloch culminant del penyal s' aixecá 'l castell, derruhit en part y utilisat lo que 'n resta pera habitacions de sos masovers; veyents'hi finestras ab honor de espitlleras per lo estretas y dessota d' ellas algunas euras que s' enfilan y escampan entreteixint ab descarnadas arrels com-

plicada xarxa, potser ab lo secret intent d'alcansar á cubrir l'emblanquinada faixa que rodeixa aquestas finestras y ab la que s'ha volgut inútil y ridiculment disfressar la morenor qu' en las pedras han imprés los anys.

Se penetra al castell passant per sobre antich pont de pedra en arch de mitj punt, immediat al qual y de cara á mitjdia, hi ha un bastió construït ó modificat probablement á últims del sigle XIV, segons ho indiquen algunas aspitlleras de forma circular, de uns quinze centimetres de diàmetre en llur parament exterior y quadrilonga en l'interior, evidentment pera armas de foch d'aquella época, en la que ja estava bastant generalisat l'us dels *falconets* y altres enginys de destrucció; y en la que precisament fou construït lo mur del castell, com ho prova l'inscripció que mes avall transcribim.

La que fou primera cambra ó compartiment del pis baix es avuy dia pati per haber desaparegut lo sostre, á sobre qual nivell se vehuen encara las sageteras corresponents á la part superior de la fortificació. També falta lo sostre á alguns pochos é immediats compartiments ó dependencias, veyentse igualment evidents senyals de obras de defensa en alguna d'ellas.

Hem de confessar que aquets y consemblants restos de la etat mitjana que per allí 's troban, tenen mes importancia pera la arqueólech ó curios que sab endevinar per ells l'estat de la entera construcció de que formavan part y pera 'l poeta que pot trobarhi motius ab que estendre 'l vol de sa fantasia, que no pera l'entussiasta artista que hi busque riquesa de detalls que mereixin reproduhirse pera lluhiment de son llapis ó son pinzell.

Pintoresch es l'extens panorama que desd' allí 's des-

ubreix: desde 'l nort á llevant se vehuen lo Pirineu, la montanya de S. Llorens del Munt, Montseny, la cordillera del Tibidabo ab lo turó de S. Pere Martir, lo plá de Barcelona y Besós fins á las costas de Mataró, Montjuich y, seguint cap á mitjdia, lo plá de Llobregat, Viladecans, Gavá, y costas de Castelldefels. Désd' aquet poble y envers ponent y tramuntana queda limitada la vista per las montanyas de Begas y altres immediatas, y 'l turó d' Aramprunyá, que, com hem dit, es una de las estribacions de las primeras, s' adelanta dés de éllas cap á llevant, quedant inaccessible per sa part nort en la qu' hi ha un imponent precipici.

En lo meteix emplassament ó clos fortificat en que 's troba 'l castell y devant d' aquet, hi ha una antiga capella baix l' advocació de S. Miquel (1), qual construcció acusa

---

(1) Molts son los santuaris erigits baix aquesta advocació en la edat mitjana, en casi tots los païssos de la cristiandat. A Catalunya 's construhiren lo de S. Miquel en lo comtat de Pallars dintre 'ls termens del castell de Gurb, lo de S. Miquel del castell de Marmellar en lo territori del Panadés, lo de S. Llorens del Munt, nomenat també de Santa Maria y de S. Miquel; lo de S. Miquel d' Olérdula (sigle x), los de Fluviá, d' Alfay, de Montserrat (ermíta); lo de prop de Tarrassa, lo de Campmajor (últims del sigle xii ó primers del xiii), lo construhit junt á la Casa de la Ciutat á Barcelona enderrocat fa poch anys; y altres.

No eran menys de *setze* los monastirs que ab nom de S. Miquel se comptavan entre 'ls d' Aragó y Navarra, inclosos durant moltas centurias dintre la jurisdicció eclesiástica de la metròpoli tarraconense.

Igual denominació tingueren *vint y sis* monastirs edificats en Asturias y Cantàbria.

En Aragó fou fundada també, entre altres, la Iglesia de S. Miquel d' Osca, á principis del sigle xii per Alfons lo Batallador, que baixant victoriós de son cavall, senyalá ab sas plantas los límits de dita Iglesia, mentres lo bisbe, los magnats y ciutadans aclamavan á Deu y al referit Arcángel.

Podèm citar entre las Iglesias d' Italia, la de S. Miquel á Pavia, la del me-

lo sigle XII. Es molt senzilla y denota esser la resultant d' anterior construcció posteriorment modificada. Efectivament, li manca del tot l' ábside, com si hagués sigut suprimit després de fet, veyentse acusat en aquest extrem

---

teix nom á Luca (sigle X), la de Florencia vulgarment nomenada *Or-San-Michele* (sigle XIV), la del cementiri de la illa de S. Miquel á Venecia (de mitjans del sigle XV), etc.

Gran nombre d'iglesias de Fransa foren consagradas al meteix Sant, recordant entre ellas la que doná nom al esquerp penyal (*Mont-Saint-Michel*) que 's alsa sobre 'l mar davant las costas de la alta Bretanya, fundada en l' any 708 y reconstruida en 1022; la de Puy-en-Velay, dalt d' un agut turó (sigle X), la edificada per *Caretana*, muller d' un rey dels *Burguinyons*, á Lyó, (sigle VI), la de Rocamadour (Departament de Lot); y altres que 's troban á Burdeus Dijon, La Réole, Carcassona, Lestre, Entraigues (sigle XII); la de prop d' Hirsion (Departament de l' Aisne), la de prop de Tarascó (*Saint-Michel-de-Frigolet*: claustre del sigle XI ó XII), etc.

La devoció á S. Miquel fou molt propagada en Inglaterra; bastant manifestar que en lo sol país de Gales no s' alsaren menys de *noranta* iglesias ó capellas á éll dedicadas, existintne encara avuy dia gran nombre de las meteixas.

Las dels cementiris foren consagradas també á S. Miquel en l' época á que 'ns referim, y baix igual advocació se posavan las confrarías dedicadas á enterrar los morts.

Sabut es que aquet Arcángel es considerat com lo príncep de las milicias celestials y aquet fou potser altre dels motius per lo que fou donat son nom á moltas capellas construhidas durant aquells temps en llochs fortificats, com s' hi troban algunas de las que acabém de referir; y á algunas otras construccions principals de fortificació com entre tantas ho era en lo sigle XII una de las set portas de las murallas de la ciutat de Chartres, coneguda per *porta de S. Miquel*.

Segurament per un motiu semblant, un dels carrers de Mallorca en que fou mes renyida la lluyta entre las tropas de D. Jaume 'l Conquistador y 'ls *alarbs*, rebé després lo nom de dit Arcángel.

Recordém que ab igual nom fou erigida á Moscou en la primera mitat del sigle XIV, una de las tres iglesias del *Kremlin* que, com se sap, es á la vegada fortalesa y panteon dels emperadors de Russia.

Cárlos VII de Fransa ordená que la imatge de S. Miquel decorés la bandera

la secció transversal de la capella; essent tan poch cuydament unida aquesta secció ab la paret que forma ab ella fatxada posterior, que s' hi pot veure ben perfilat en la juntura l' intrados de la volta. Nos afirma també en aquesta idea 'l que la porta en arch de mitj punt de la fatxada lateral orientada de cara á mitjdia, està *cegada* ó aparedada desde fetxa molt antiga, á judicar per la disposició ó aparell del aparedament.

Descansa sobre aquesta fatxada una tosca espadanya de dos archs, un dels quals aguanta una campana que diariament serveix pera 'ls tochs d' oració.

No pocas vegadas trobantnos per aquells llochs, hem sentit sas batalladas perdentse d' un echo á l' altre fins á confóndres esmortidas ab la vaga y misteriosa ramor dels pins que atapaheixen las vehinas fondaladas y singleras. Un jorn que estavam gosant d' aquella soletat, lo místich seny d' oració, com lo ressó queixós de la temuda forsa d' altres temps, nos feya adonar de que 'l sol, imatge d' hu-

---

reyal «considerantlo com guardiá y ángel tutelar de Fransa». Lluís XI son fill, lo proclamá protector d' aquesta y fundá en son honor l' Ordre militar de S. Miquel. (Pera la redacció d' aquesta nota l' autor ha consultat algunas obras, recordant entre ellas; *Revue Britannique* (algun tomo).—*Revue Archéologique*, T. I, pág. 303.—Pujades, *Crónica de Cataluña*, T. VIII.—*Recuerdos y Bellezas de España*.—Próspero de Bofarull, *Los Condes de Barcelona vindicados* (edició de 1835), T. I, página 109.—D. Fr. Gregorio Argaiç, *Teatro monástico*.—J. Caveda, *Ensayo histórico sobre los diversos géneros de arquitectura empleados en España, etc.*—P. Alsius y Torrent, *Ensayo histórico sobre la vila de Banyolas*, pág. 79.—*Crónica de Montaner*, cap. VII.—*Magazin pittoresque*, tomos XVIII (pág. 16), XXVI (pág. 154), XXVII (págs. 169-170).—M. W. Duckett, *Dictionnaire de la Conversation*.—Gareiso, *L' archeologue chrétien*, T. I, 2.ª part, art. I, cap. IX.—E. Violett-le-Duc, *Dictionnaire raisonné de l' architecture française du XI au XVI siècle*, T. X.

manas grandesas, en l' apogeo de sa via esplendent, estava també mes aprop de sa declinació, y mentres dirigiam maquinalment los ulls vers alli hont lo Llobregat s' acaba, confonentse ab las onas del mar, lo vent que d' aquest venia tot escampant la pols y la seca fullaraca de las ruinas que 'ns rodejavan, semblava esforsarse ab veu trista y elegiaca pera fernos meditar y meditavam murmurant ab lo poeta castellá:

*Nuestras vidas son los ríos
 que van á dar en la mar,
 que es el morir.
 Allí están los señorios
 derechos á se acabar
 y consumir...*

Cap joya digne de especial menció conté la capella, com no siga una creu gòtica de llautó, no molt recomenable per son gust, y la esmerada encuadernació en pell d' un missal del sigle XVI imprés á Venecia, (1) quals lletras minúsculas son del anomenat carácter rodó y moltes de sas capitals del gòtich.

Al costat dret de la capella y refundits en la lleugera

---

(1) En aquesta ciutat (Venecia) se renunciá per la primera vegada al us absolut de las lletras gòticas empleadas per los inventors del art tipogràfic en Alemanya; los caràcters rodons hi varen prevaleixe y llur perfecció los posá per tot en boga. En Venecia vegeren la llum pública las primeras edicions gregas y las primeras Biblias impresas en carácter hebráichs.

Acollida la impremta en la meteixa ciutat desde 1468, s' hi establiren en l' espay de quinze anys (1469-1484) cent setanta quatre impressors estrangers.

pendent de la roca se vehuen sis sepulcres que per llur contorn recordan lo dels cadavres momificats; en lo costat esquer n' hi ha un de reduhidas proporcions y altre semblant á aquest prop del gran safreig obert en la roca, á poca distancia, casi al devant de la capella. Tots están orientats aproximadament en la direcció de ponent á llevant, de modo que la cavitat disposta pera rebre lo cap del difunt está en llur part Oest. La major llargaria dels grans es de 2 metres.

Semblants á aquets sepulcres podém citar los de Cervelló, los d' Olérdula, los de S. Pere de Casserras, los del extrem N. de la jurisdicció municipal de Banyolas, los que 's vehuen al peu de sa iglesia parroquial, los que hi ha junt á la de S. Andreu de Mata y 'ls immediats á la carretera provincial d' Olot á uns dos kilómetres de Banyolas

Los que hem vist á Cervelló están igualment orientats que 'ls d' Aramprunyá y, segons se 'ns ha assegurat, lo meteix se pot dir dels d' Olérdula y dels de S. Pere de Casserras.

Alguns arqueólechs atribueixen l' origen d' aquests enterraments als primers cristians de la nostra terra, fundantse en la costum que tenian d' enterrar los morts en sepulturas obertas en la roca, á imitació de la donada al Redemptor; y també en la particularitat de que las de que tractém se troban generalment al peu d' alguna iglesia qual fundació consta ser molt antiga.

Lo Sr. Alsius y Torrent que refereix lo que acabém d' exposar, (1) afegeix encara que á Banyolas y en los mes dels llochs hont se troban sepulturas d' aquesta mena, se dis-

---

(1) *Ensaig històrich sobre la vila de Banyolas.*

tingeixen desde temps immemorials los terrenys en que radican per la denominació de S. Miquel. Podém dir ademés que las capellas dels cementiris eran en l' edat mitjana consagradas á aquest Sant y ho foren baix igual advocació, entre altrás, la d' Olérdula (á principis del sigle x) y la d' Aramprunyá (1).

Que las sepulturas d' Aramprunyá son de cristiá origen, pot confirmarho per altra part lo fet de trobarse algunas d' ellas sota la vessant ó desaygüe de la teulada de la capella (á Cervelló n' hem vist algunas igualment dispostas); aixís se 'n comensaren á veure á Fransa baix los primers Carlovingis, pera enterrahi distingits personatges, totas de cara ó direcció á Orient, (com ja hem dit, hi están las d' Aramprunyá, Cervelló y altrás); costum que persistí fins á mitjant sigle XII (2), desde qual época data la construcció de la capella, segons mes amunt hem dit y queda aixís confirmat.

No faltan autors que han atribuït l' origen d' aquestas sepulturas á las colonias fenicias ó á altres de procedencia directament oriental que s' establiren en nostra Península; fundantse entre altrás cosas, en lo contorn de momia que semblan afectar.

Nosaltres atenentnos á lo que hem exposat, y á falta de coneixements que tal volta podrian convencer d' equivocada nostra modesta opinió, nos afirmém en élla, es á dir, en considerar com á cristians los sepulcres d' Aramprunyá y llurs semblants mencionats, com ho son tants d' altres

---

(1) Végis la nota 1.

(2) E. Violet-le-Duc, *Dictionnaire raisonné de l'architecture française*, (paraula *Tombeau*).—Garciso, *L'archéologue chrétien*. T. I, 2.ª part, art. I, cap. XXVI.

que 's troban en algunes iglesies d' Inglaterra, d' Alemanya (Saxonia) y en algun antich cementiri de Fransa, remontantse llur construcció als sigles XI, XII y XIII; si bé alguns son buydats en grans llosas, mes guardant la major part d' ells en son vas lo contorn de momia completament semblant al dels mes amunt aludits (1).

De sepulturas refundidas en la roca, com ho son las de Aramprunyá, n' hi ha també á Fransa, entre 'l monastir de Montmajor d' Arles y sa vehina capella de *Sainte-Croix* (2).

Aprop de dits sepulcres en una pendent de la roca, de cara á mitjdia, hi ha una inscripció en bonichs caràcters gotichs que diu:

en: la(n)y: de: la: enquarnacio: de: n(ost)re
 senyor: mcccclxxv: fo: comensa
 da: la: obra: del: mur: daquest: ca
 stell: per: mosen: jac(me): march:

Creyém qu' aquest es lo March, senyor d' Aramprunyá, que en 1360 fou armat cavaller per Pere IV d' Aragó, per quant en una carta del meteix rey de 1376, (3) se fa menció d' un Jaume March *cavaller* resident á Barcelona; ahont

(1) *Revue Britanique*, 5.ª série, T. XX: *Dss sepultures chrétiennes au point de vue de la tradition religieuse et des beaux-arts*, (pág. 12).—Auguste Demmin: *Encyclopedie des beaux-arts plastiques*, T. I: *Les constructions affectées au culte chrétien et les monuments accessoires au dedans et au dehors des églises*, etc.—M. A. de Caumont: *Abécédairé d'archéologie*. Architecture religieuse. (Ere romane secondaire: *sepulcres et tombeaux*).

(2) *Revue Britanique*, tomo citat, nota de sa pagina 13.

(3) Torres Amat: *Memorias para ayudar á formar un diccionario de escritores catalanes*, etc.

efectivament los barons d' Aramprunyá tenian casa pròpia. (1) De varis documents en arxiu obrants y referents als anys 1350 á 1370, se despren que Jaume March senyor d' aquesta baronia, tingué dos fills, un dels quals portá sos meteixos nom y apellido; y no tenint noticia per aquells anys d' altre *cavaller* March que del qui ho fou armat per dit rey en 1360, nos incliném á creure que aquet era 'l Jaume March pare, ab residencia á Barcelona en 1376, y per consegüent lo meteix á que fa referencia en 1375 la transcrita inscripció.

Lo Il·ltre. Sr. D. F. Torres Amat en sa obra citada, sembla opinar que aquest fou lo poeta Jaume March, fundant-se entre altres rahons, en que escriptor era 'l March, senyor d' Aramprunyá á que anem aludint, com ho prová deixant relació escrita del ceremonial ab que fou armat cavaller per Pere IV en lo monastir de Pedralbes (2).

---

(1) En l' Arxiu particular dels actuals successos en la Baronia d' Aramprunyá, constan documents de quan s' efectuá la venda d' aquesta casa.

(2) Fr. M. Mariano Ribera; *Milicia mercenaria*.—En aquesta obra 's refereix lo dit ceremonial que consistia en lo següent:

La persona que havia d' ingressar en la Ordre militar, devia vetllar un dia abans en una iglesia en la qual se celebrava la missa del Esperit-Sant y al haverse dit la Epístola, s' acostava 'l rey al donzell pretendent, y dos cavallers per aquell nomnats li calsavan los esperóns y prenent en sa mà l' arquebisbe ó altre prelat ve-tit de pontifical lo *Llibre del Ofici de la Cavalleria*, comensava las deprecacions acostumadas; posada la espasa al devant del oficiant, aquest la benehia, lo rey la desenveynava y la posava en la mà dreta del pretendent, lo qual la brandava, agenollantse ab la meteixa espasa en la destra, mentres l' oficiant deya especials oracions que expressavan las obligacions del cavaller, entre altres y principalment las de defensar á son Deu, á son rey, los reyalmes y 'l bé públich. Acabadas ditas deprecacions lo rey prenia la espasa de la mà del pretendent, la enveynava en tant que 'ls clergues resavan un respons y terminat aquest li cenyia la espasa, donantli

Aixís, donchs, lo *cavaller* y *poeta* Jaume March, fora 'l que en l' any 1371 ordená á instancia del Rey en Pere *Lo llibre de las concordances* y 'l que en lo regnat de

suaument un cop á la galta y un bès, com era de costum. Y separant lo pre-tendent las mans que tenia juntas sobre 'l cap, s' agenollava besant mans y peus del rey: immediatament venia un cavaller y li descenyia la espasa; altres dos li descalsavan los esperóns, y 'l rey y ell se sentavan cadascú en lo lloch corresponent. Se prosseguia la missa y després del Evangeli feyan ofrena d' alguns florins al celebrant.

Acabada la missa prenia 'l rey lo llibre dels Evangelis y agenollat lo cavaller als peus del rey jurava sobre ells guardar lo secret, dibentli 'l rey á cau d' orella y secretament lo que debia fer pera 'l servey reyal; y prestava també jurament d' observar las reyal's Ordinacions. Quedant encara agenollat, era cobert de la propia reyal má, d' un mantell blanch adornat d' una creu vermella.

Assistiren á aquesta festa militar-religiosa la reyna D.ª Elisenda, l' infant D. Fr. Pere d' Aragó, l' infant D. Fr. Sanxo d' Aragó, arquebisbe de Caller, los nobles Gilabert de Centellas, Berenguer d' Abella, Gaillém Galcerán de Rocabertí, Pere Galcerán de Pinós, Gastó de Moncada, Bernat Guillém de Foxá, Joan Eximenez de Montornés, Berenguer de Monresa; la abadessa del meteix monastir de Pedralbes ab tota sa comunitat, la vescomtesa de Cabrera, muller del noble Bernat de Cabrera, la muller del anomenat Pere Galcerán de Pinós, D.ª Eleonor de Pinós, la muller del vescomte de Cardona y móltas altres dames.

Després de la solemne festa y haventse retirat lo rey á sas immediates habitacions de Pedralbes, demostrá la amistat y especial consideració ab que distingia á Jaume March, fentlo seure pera dinar junt ab ell á sa meteixa taula, com així 's llegeix en la relació que aquest ne deixá escrita, ahont diu: *Lo Sr. Rey se assech al mitj de la taula á la part dreta e la Senyora Reyna á la part esquerra, e après de la dita Senyora Reyna sech madona la Veçcomptesa de Cabrera, e lo Sr. Rey volch que jo segués al cap de la taula après dell, e en una altre taula seguiren los altres riques donas e mullers de Cavallers, e mullers de Ciutadans honorats.* Fou tanta la abundancia en aquell convit que, segons diu lo meteix cavaller March hauria bastat pera duas mil personas.

Després anantse 'n lo rey á cavall cap á Barcelona, volgué que Jaume March l' acompanyes també muntat y a má esquerra.

Joan I promogué ab Lluís d' Aversó la fundació del Consistori del Gay saber (1).

II

Parroquia de S. Miquel.—Terme d' Aramprunyà.—Importancia estratègica del castell.—Fets referents al meteix; es sitiat en lo sigle xv (2).

La mencionada iglesia de S. Miquel formava parroquia ab vehinat propi, agregantse posteriorment al terme y parroquia de Gavá.

Lo castell doná nom á dilatat territori conegut per «terme d' Aramprunyà,» qual extensió no 's pot fixament precisar; mes probablement s' extenia desde la meteixa vora del Llobregat fins á las costas de Garraf, abarcant en sos límits las parroquias de S. Cristófol de Begas, Castelldefels, Gavá, S. Climent, Viladecans, S. Boy y la ja repetida de S. Miquel, ab llurs corresponents vehinats y territoris, segons se despren de molts documents antichs referents á aquestas parroquias, en los que, al citar per exemple la de S. Climent, s' afegeix: «dins lo terme del castell d' Aramprunyà;» succehint lo meteix ab las de Viladecans y demés anomenadas.

---

(1) Végis: Torres Amat, *Memorias citadas*.—Milá y Fontanals: *Reseña histórica y crítica del antichs poetas catalans*.

(2) L' autor ha escrit tot lo que segueix á la vista de datos extrets del Arxiu de la Corona d' Aragó, del particular dels actuals successors en aquesta Baronía, y de las demés obras que oportunament se citan.

Ab lo transeurs del temps y per diverses causas va anar limitantse dit territori que quedà reduhit á las parroquias de Begas, Gavá y Castelldefels.

Per lo que mes avall se dirá, al tractar ab alguna extensió de la possessió d' aquest castell y baronia, podrá comprehendres la importancia estratègica qu' ell tingué en la edat mitjana.

Referents al meteix hem vist publicadas las següents noticias copiadas del *Dietari* y del *Llibre de coses asanyalades* del Arxiu municipal de Barcelona y que transcribim textualment:

«xix de maig de mccccxxxix. Lo distingit Nantoni Vi-nyals Notari, e sots Sindich de Barcelona, dix á mi Johan Scanth Notari e escribá de la Casa del Racional de la Ciutat, que los honorables Consellers volien e havien ordenat e deliberat que per haver ne memoria en sdevenidor fos mes per mi en lo present *Dietari* lo memorial següent scrit de ma del dit sots Sindich, lo qual es del tenor següent:

«En cert die del mes de abril any de la nativitat de nostre Senyor mccccxxxix. M. Luis March, Cavaller é Senyor del Castell de Alaprunya, per ell e per sos oficials o guardes, penyoraren una ovella de cert remat de bestiar dovelles, les quals M. Barthomeu Miralles habitador de Barcelona pasava o feye pasar per lo terme del dit Castell de Alaprunya e per coll de Begues, venint lo dit bestiar de Penadés vers la dita Ciutat de Barcelona, e presa la dita ovella, lo pastor del dit bestiar fou penyorat per aquell mateix que li pres la dita ovella en dos croats de argent, les quals penyores deyen que se eren per dret de leuda e pasatje, e encara de herbatge; de asó lo dit

»M. Barthomeu Miralles atench als honorables M. Fran-
 »cesch Despla, M. Guillem Destorrent, M. Pere Dusay,
 »M. Pere Busot e M. Matheu Dessoler, Consellers lo dit
 »any de la dita Ciutat, dient que per privilegis antiquats
 »de la dita Ciutat, ell ne algun Ciutedá ne habitador de
 »Barcelona no ere tingut de pagar los dits drets com to-
 »talment per los dits privilegis ne fossen escarnits.

»E los dits honorables Consellers fahentse venir lo dit
 »M. Luis March, comunicaren ab ell dels dits affers é per-
 »que lo dit M. Luis March allegave que per privilegis del
 »dit Castell e tenie de aquell, ell podie fer les dites penyo-
 »res.

»Foren vists los privilegis de la dita Ciutat e los dits
 »privilegis del dit M. Luis, e per tant com los dits privile-
 »gis de la dita Ciutat eren molt pus antichs que los dits
 »privilegis del dit Castell e perque ere axi mateix com la
 »dita Ciutat o Ciutedans de aquella per us antiquat no han
 »acostumat de pagar lo dit dret. M. Luis March graciosa-
 »ment torná e restitui al dit M. Barthomeu Miralles o
 »per ell a Nantoni Vinyals, Notari e sots Sindich de la di-
 »ta Ciutat, la dita ovella e per lo preu d' aquells iv croats
 »e daltre part los dits ii croats penyorats, la qual restitució
 »feu lo dit M. Luis a xx de abril de mccccxxxix.» (1)

Del *Llibre de coses asanyalades*; «Diious xxviii de Se-
 »tembre d mccccclxviii lo senyor Primogenit isqué de la
 »present ciutat per posar siti sobre lo castell de Prunyana.

»Diuendres a xiii de Octubre del any mccccclxviii la
 »gent de armes qui tenian assitiat lo castell de Prunyana

(1) Arxiu municipal de Barcelona, *Diet.* llib. 8, anys 1435 a 1441.

»intraren a forsa de armes la gran baluart del dit castell.

«Dimecres a xviii de dit lo senyor Primogenit feu convocar al veguer de Barcelona la sacramental per anar a la prunya per tant com se sap que lo R. J. (Rey Johan) ab tot son poder deu venir a prunya per socorrer lo dit castell. E lo mateix dia fou feta crida de part del dit senyor que tothom de qualseuol ley ó condició que fos de hedat de portar armes isques de la dita ciutat per anar al dit castell per resistir al dit rey Joan e a sa gent. E la dita crida fou feta grantment en perjudici dels poblats de aquesta ciutat.

«Dimars a xxiii de dit lo castell de la Prunya e los qui dins eren se reteren á la mercé o discreció del senyor Primogenit.

«Dilluns a xxx de dit foren peniats dos homens qui foren presos ab molts de altres en lo castell de la Prunya.» (1)

III

Feu, castell y baronia d' Aramprunyá.

Sabut es que á poch de las primeras invasions dels serrahins y á mesura que los naturals del país lograván expulsarlos, se premiavan los esforços dels capdills d' aquesta ab la donació que se 'ls feya del territori conquistat.

Per aquest motiu los Comtes de Barcelona baix qual di-

(1) *Llibre de coses asanyalades*, llib. segon, cap. 1.

recció ó influencia s'emprenia dita conquesta, unas vegades donaren en *féu honorato* y altres establiren baix certa prestació, vastos territoris á dits capdills y á altres personas ab la condició de que 'ls successius possessors d'aquestas terras fossen obligats á tributar als aludits Comtes homenatge de fidelitat sempre que se 'ls ordenés.

Los referits donataris, ab objecte de poblar y conreuar ditas comarcas, paulatinament sub-establiren ó, mellor dit, enagenaren part d'aquests territoris á varias personas imposantlshi lo pago á llur favor d'un cens, reservantse lo *senyoriu mitjà*, així anomenat para distinguirlo del domini ó *senyoriu directe* que competia als expressats Comtes, primers enagenants, resultant d'aquí lo que llavors com ara tenia 'l nom de *féus y sub-féus*.

A aquestas época y circumstancias se deu segurament l'origen del castell d'Aramprunyá, al objecte de salvar de novas invasions lo seu territori y reunir en éll la gent necessaria pera emprendre novas expedicions.

Se distingia ab lo nom de *Castlá* á la persona á qui s'adjudicava un castell, y eran sos vasalls aquellas á qual favor ell enagenava part de lo adquirit, devent acudir á son avis sempre que 'ls necessités, essent sempre y en tot cas reconegut lo senyor directe, qual potestat devian proclamar y acatar.

En lo territori d'Aramprunyá existirían varis castlans, dependents emperó del Castlá principal, que tenia sa residencia en lo castell d'Aramprunyá; essent probable que á ells se remontés l'origen y formació de las parroquias que hem mencionat.

Farém la ressenya històrica de la successiva possessió del castell, ja considerantlo baix lo punt de vista del de-

mini directe, ja del domini útil en sa totalitat, advertint abans de donarhi comensament, que encara que en lo precedentment explicat se haja suposat, y no sens fonament, al castell d' Aramprunyá un territori de grandíssima extensió, deu ara aquest considerarse limitat, atenent á que sos successius possessors no disfrutaren del meteix en aquest concepte, puix los Comtes de Barcelona, ó acàs los referits possessors, donaren á varis particulars diversos honors radicats en dit terme, com succehí ab lo de Castelldefels que en l' any 1010 fou donat per los Comtes al monastir de S. Cugat del Vallés, y lo meteix deu suposarse dels demés, quals honors en part va anar successivament adquirint la familia March, mestressa ja desde 1332 del honor principal, ó sia lo castell d' Aramprunyá, al que foren aquells agregats, á saber: lo *féu* dit d' Aramprunyá per compra que en 1337 feu Pere March á D.ª Blanca de Centellas, muller de Guillem de Calders; la Cuadra y terme de Castelldefels adquirit per Lluís March en 1427; lo poble y terme de Gavá per venda que al propi Lluís March otorgá Bernat Ferré en 1449; y per últim la casa y terme de «La Roca» (1) en virtut de compra que 'n feu en l' any 1447 Jaume March, fill del mencionat Lluís, á Joan Agustí March de Lacera.

FÉU D' ARAMPRUNYÁ.—S' ignora quina era á punt fixo la extensió d' aquest féu; mes dels documents en arxiu obrants se despren que son núcleo principal radicava en las parroquias de S. Miquel d' Aramprunyá, S. Cristófol

---

(1) Lo terme á que donava nom la «Casa de la Roca» radicava en lo territori del castell d' Aramprunyá y separava lo poble de Gavá del de Castelldefels.

de Begas, vall de la Sentiu (1) y S. Climent, y, per consegüent, los habitants devian ser vassalls y homes propis del possessor del meteix.

Al donar los Comtes de Barcelona lo castell d' Aramprunyá del modo com se dirá al tractar de sa possessió, se reservaren lo *féu* d' igual nom; mes ab document otorgat als 6 nonas Juliol del any 28 del rey Enrich de Fransa (1059), los Comtes de Barcelona Ramon Berenguer y Almodis, esposos, ne feren d' éll especial donació al fill dels cónjuges Miró Giribert de Sant Martí y Guila, possessors del castell d' Aramprunyá, que á aquets succehis en dita possessió (2).

Tres apareixen ser los fills de dits cónjuges, Gondeball, Bernard y Arnau Miró de Sant Martí, á favor dels quals recaygué dita donació; confonentse així la possessió del *féu* ab la del castell, ja que 'l mencionat Gondeball ó Gondebald de Sant Martí prestá homenatge de fidelitat als Comtes de Barcelona per rahó del castell d' Aramprunyá (3).

A dit Gondeball degué succehir Arnau Miró de Sant Martí, que prestá homenatge de fidelitat als referits Comtes ab motiu de tenir encarregat lo meteix castell (4).

A partir de dit Arnau queda estroncada la successió en la possessió d' aquest *féu* per faltar documents ó noticias que la prossegueixin, fins que apareix possehirlo Guillem de Sant Martí, qui possehia també lo castell.

(1) Aquesta vall está situada entre Castelldefels, Gavá y turó d' Aramprunyá.

(2) Existeix aquest document en l' Arxiu de la Corona d' Aragó y obra per copia simple en lo d' aquesta Baronia.

(3) Arxiu de la Corona d' Aragó, llib. 1.er *Feudorum*, fól. 323.

(4) Arxiu de la Corona d' Aragó, llibre citat, fól. 324.

Aquest Guillem feu donació d' aquest *féu* á Pere de Santa Oliva, en kalendas de Juny del any 3.er del rey Lluís.

Pere de Santa Oliva feu testament, encara que no se sap cóm ni quan, en el que després de llegar á son fill Berenguer la vall de la Sentiu y altres honors radicats, segons sembla, en Begas y Viladecans, instituí en hereu universal á son altre fill Guillem; quals germans, després de mort lo pare, promogueren qüestió sobre la possessió dels bens que havia deixat, que terminaren mitjansant transacció que varen celebrar, en la qual fou convingut que En Berenguer possehis los bens que li havia deixat son pare, ab tal que reconegués lo senyoriu de son germá Guillem per rahó del *féu* d' Aramprunyá.

De Guillem de Santa Oliva passá la propietat d' aquest *féu* á Saurina, muller de Guillem de Tarrassa, la qual s' ignora si era filla d' aquell, ó en virtut de quin títol li succehí.

D' aquest matrimoni tingué Saurina algun fill ó filla, qual nom no se sap, per quant ab motiu del casament de sa *neta*, nomenada també Saurina, ab Bernat de Centellas, li feu donació universal pera després de sa mort (any 1273). En lo meteix any, davant Pere Carbonell, Notari de Barcelona, lo rey En Jaume I d' Aragó confirma á favor dels cónjuges Bernat y Saurina de Centellas la possessió d' aquest *féu*, tal com lo tenia la sua ávia Saurina, ab facultat d' expedir bans y manaments y ab encárrech de fer cumplir los que 'l rey donés.

Lo apoderat d' En Bernat de Centellas comparegué al castell de Pons á prestar homenatge de fidelitat per rahó d' aquest *féu* (1).

---

(1) Arxiu de la Corona d' Aragó.—Registre de documents d' en Jaume I y en Pere II, fol. 40.

Entre 'ls anomenats cónjuges Bernat y Saurina de Centellas, d' una part, y Pere Ramon de Picalqués, de part altre, se promogué qüestió sobre jurisdicció y altres drets relatius á la vall de la Sentiu, que aquest possehia com á successor de Berenguer de Santa Oliva, prenent aquells cobrar censos y demás fruyts y prestacions sobre fincas radicadas en la dita vall, imposar bans y valerse dels habitants de la meteixa, á lo qual s' oposava lo dit Picalqués (1). Deixada aquesta discòrdia á mans d' árbitres, decidiren que 'ls cónjuges Centellas no tenian dret á percibir los censos y fruyts indicats; mes que en cambi Picalqués devia reconeixe 'ls lo domini que tenian sobre la vall de la Sentiu per rahó del *féu* d' Aramprunyá.

Als 9 kalendas de novembre del any 1310 Bernat de Centellas prestá homenatge de fidelitat al rey d' Aragó ab motiu d' aquest *féu*.

De Bernat y Saurina nasqué una filla que fou nomenada Blanca de Centellas y que casá ab Bernat de Calders, la qual degué succehir á sos referits pares, per quan en poder de Bernat d' Aversó, notari de Barcelona, als 13 kalendas Novembre de 1320 prestá homenatge de fidelitat al rey En Jaume II per rahó del *féu* de que 's tracta, del que aquest li concedí nova investidura (2).

A 12 kalendas Janer de 1332 lo propi rey En Jaume feu donació á son tresorer Pere March y als fills *varóns* que tingués, del dret de *fadiga* de la primera venda que donya Blanca Centellas de Calders otorgués del *féu* del castell d' Aramprunyá (3).

(1) Arxiu de la Baronia, pergami n.º 9.

(2) Arxiu de la Baronia, pergami n.º 13.

(3) Arxiu de la Corona d' Aragó: *In gratiarum Regis Jacobi II de annis 1322-23*, fol. 141.

En virtut de dita donació, havent Pere March, ó son fill altre Pere, proposat á D.ª Blanca la referida venda; ab escriptura autorisada per B. de Villarrubia, notari de Barcelona, als 7 kalendas Abril de 1337, D.ª Blanca de Centellas, muller de Bernat de Calders, va vendre á Pere March, *domino* del castell d' Aramprunyá, lo *féu* d' aquest nom en los següets ó semblants termes:

«Vench lo castell ó un *féu* nomenat d' Aramprunyá que tinch y posseheixo en la Diócesis de Barcelona y qual *féu* tinch per vos y baix vostre domini, á saber, ab sa fortaleza, casas del meteix castell ó *féu* ab sos masos y altres honors y possessions, terras de conreu ó ermas en los monts y valls y en qualsevulla part que sigan, ab llurs arbres y plantas de divers género, ayguas, aqüeductes, estanys, fonts, torrents, prats, devesas, y altres cosas, com son servicis de varias dominacions, ab sos homens y donas y ab tots los honors, drets y pertenenencias; censos, rédits, agraris, tascas y percepcions de delmes y altres prestacions d' allí provinents...» y finalment tot quan allí tenia y li pertanyia per qualsevol titol, causa ó rahó. Tot lo qual li perteneixia, segons digué, com á filla única dels cónjuges Bernat de Centellas y Saurina de Tarrassa, en virtut de lo disposat en la donació que á favor de sa referida mare feu la àvia d' aquesta y besàvia de la otorgant ab motiu de son matrimoni ab Bernat de Centellas davant Nicolau Gavarrós, notari de Barcelona, á 15 kalendas Juliol de 1273; prometent dita venedora entregar á Pere March los documents originals ó copias d' ells relatius á la cosa venuda, dels quals sols n' existeixen en l' arxiu dos ó tres, faltant los demés.

Davant del ja citat notari Villarrubia als 10 kalendas

Maig de 1337, D.ª Blanca de Centellas donà possessió á Pere March del *féu* que li havia venut, intimant als feudataris que reconeixessin á aquest com á possessor y duenyo del meteix y li entreguessen los censos y rédits que fins llavors á ella s' havian entregat.

A partir d' aquesta fetxa quedá la possessió d' aquest *féu* consolidada y continuada ab la possessió del castell.

CASTELL Y BARONIA D' ARAMPRUNYÁ.—Conforme s' há dit mes amunt, passém ara á tractar de la possessió en general d' aquest castell, que comensa per los documents en arxiu obrants, á mitjans del sigle XI. Dés d' aquesta fetxa fins á principis del XIV, es molt difícil, pera no dir impossible, indicar una successió perfecta y ordenada, ja que en dita época pot dirse que las propietats d' honor comtal ó reyal eran possehidas no més que temporal ó vitaliciament; així es, que podran véures donacions, encomandas, simples tenencias y vendas ab restitució respecte de dit castell, fins que en 1322 Pere March lo comprá pera no surtir mes del domini particular.

Per la manera de redactar los documents poch explicita y de costum en la referida época, no 's pot fer d' ells una seguida y ordenada classificació: per lo tant y en quant possible sia, donarém extretas dels meteixos y per mera exposició cronológica, las noticias que ab aquest castell tingan alguna referencia.

Segons los documents obrants en arxiu, lo primer due-nyo ó possessor del castell d' Aramprunyá apareix á mitjans del sigle XI nomenantse Miró Girebert de S. Martí, que era cosí-germá dels Comtes de Barcelona: puix que del matrimoni del Comte Borrell d' Urgell ab Letgarda nasqueren dos fills, nomenats lo *varó* Ramon Borrell que

casá ab Ermesenda, dels quins descendeixen los posteriors Comtes y mes tart los Reys d' Aragó; y la *dona* Ermengarda que casá, segons Pujades, ab un senyor poderosíssim nomenat Girebert, de quals cónjuges Girebert y Ermengarda Borrell, es fill lo sobredit Miró Girebert de Sant Martí que casá ab Guila.

A 6 nonas juliol del any 28 del rey Enrich (1059) los Comtes de Barcelona Ramon Berenguer y sa muller Almodis donaren als cónjuges Miró Girebert y á sa esposa Guila y al fill que 'ls succehis, varis honors, encomenant los principalment los castells d' Olérdula y d' Aramprunyá, després de haverlos perdonat las rebelións y excessos que varias vegadas havian comés, junt ab llurs fills Bernat y Gondeball, contra la sobirana autoritat dels Comtes (1).

Miró Girebert de San Martí prestá homenatge de fidelitat á aquestos per rahó d' aquest castell (2).

En kalendas de juliol del any 28 del rey Enrich (any 1059), Miró Girebert y Guila, junt ab llurs fills Bernat y Gondeball, celebraren un conveni ab los Comptes de Barcelona en lo cual prometeren que Ramon Isimbert, castlà d' Aramprunyá, qual castlania en sub-féu dels mateixos té, jurará y prestará als propis Comtes homenatge de fidelitat y la potestat ó usatge de dit castell (3).

Miró Girebert aná l' any següent á l' expedició del castell de Mora, en servey del Compte de Barcelona, en la qual morí (4).

(1) Próspero de Bofarull. *Los Condes de Barcelona vindicados*, tomo II.

(2) Arxiu de la Corona d' Aragó, llib. 1.er *feudorum*, fol. 322.

(3) Arxiu de la Corona d' Aragó, llib. 1.er *feudorum*, fol. 321.

(4) Próspero de Bofarull. *Los Condes de Barcelona vindicados*, tomo II.

Ramon Isimbert prestà homenatge de fidelitat als Comtes, conforme s' havia convingut y promés (1).

Igual prestació d' homenatge verificà Gondeball Miró (2), lo que fa presumir succehiria á sos pares Miró Girebert y Guila sa muller; qual presunció es corroborada per lo que aquí segueix.

Als 2 idus de setembre del any 8 del rey Felip (any 1067) Gondeball feu donació á Ramon Isimbert, á sa esposa Nevia y després de llur mort als fills que tinguessen, es á dir, un després d' altre y no de divers modo, del propi castell d' Aramprunyá ab totas sas terras, termens y honors, tal com lo tingueren los que 'l possehiren (3).

Als idus de novembre del any 30 del rey Felip (13 novembre 1089), Arnau Miró de San Martí reconegué á favor de Ramon Berenguer la potestat d' aquest castell, prometent á son germá Berenguer Ramon, abdos Comtes de Barcelona, entregarli lo dit castell que per aquell tenia, ó en lo mateix permaneixer pera acudir á ajudarlo, sempre que li fos manat pel propi Comte ó pór medi de missatgers. Arnau Miró quedá encarregat d' aquest castell y del d' Olérdula quan Berenguer Ramón, haventlos deixat ben municionats, emprengué la lluyta contra 'ls moros que dominavan lo Camp de Tarragona y 'l Panadés (4).

Per rahó del castell d' Aramprunyá prestà en altre

(1) Arxiu de la Corona d' Aragó, fol. 323, llib. 1.er feudorum.

(2) Arxiu de la Corona d' Aragó, fol. 323, llib. 1.er feudorum.

(3) Arxiu de la C. d' Aragó, llib. 1.er feudorum.—Próspero de Bofarull, obra citada, tomo II.

(4) Próspero de Bofarull, obra y tomo citats.—Pujades, *Crònica de Catalunya*, part 3.ª, llib. XVI, cap. XIX. (Tomo VIII).

ocasió homenatge de fidelitat al Comte Ramon y á la Comtesa Dolça, un tal Jordá (1).

En lo sigle XII no apareix altre possessor del castell, essent possible que hagués tornat al domini reyal, per quant en lo mes d' abril de 1190 se celebrá una transacció entre 'l rey d' Aragó D. Alfons y D. Ramon de Fonollar pera terminar una qüestió haguda entre 'ls dos referent als límits del castell y de la casa del Fonollar, en la que 's decidí repartir lo terreny que 's qüestionava, tenint de llavors en avant lo rey sa part en *dominicatura* y 'l dit Fonollar la sua per lo rey y baix son servey y fidelitat (2).

Per altre document obrant en lo Arxiu de la Corona d' Aragó, de fetxa 15 kalendas octubre de 1194, Ramon de Riu y sos fills, ab Geralda sa muller, feren donació al rey D. Alfons de tots los alous que tenian en lo Comtat de Barcelona, dintre 'l terme d' Aramprunyá, los quals diuen estar situats en la parroquia de S. Climent.

A mitjans del sigle XIII apareix possehir lo castell donya Guilleuma de Cabrera, muller de Ferrer de San Martí, á la que 'l rey D. Jaume I d' Aragó concedí lo poder exercir, per sí mateixa ó per medi de son Batlle, actes de jurisdicció en tot lo terme d' Aramprunyá.

Lo castell fou restituhit á la Corona, donant lo rey don Jaume en cambi d' ell á la propia Guillerma de Cabrera lo castell de Gurb, tan sols mentres visqués ella.

Altres voltes sorti del domini reyal lo castell d' Aramprunyá, per quant á últims del sigle XIII (any 1290) y en actes de Pere March ó Marqués, notari de Barcelona, Gui-

---

(1) Arxiu de la C. d' Aragó, llib. 1.er *feudorum*, fol. 324.

(2) Arxiu de la C. d' Aragó, llib. citat, fol. 325.

Ilem Dufort, Pere March y Arnau de Bastida, apoderats del rey D. Alfons d' Aragó, varen vendre á Guillem de Bellavista lo propi castell ab tots sos drets y pertenencias per preu de 40000 sous; de lo qual se firmá á poca corresponent als 8 idus juliol de 1290 per dits apoderats, devant lo referit notari, per qual á poca se ha vingut en coneixement de la venda (1).

A las 8 kalendas juliol del mateix any s' expedí reyal carta als castlans d' Aramprunyá pera que prestessen homenatge á Guillem de Bellavista, qui per lo rey tenia 'l dit castell.

En poder de Jaume de Cabanes, notari de Valencia, á 18 kalendas de setembre de 1290, lo rey D. Alfons d' Aragó aprobá, confirmá y ratificá á favor de Guillem de Bellavista la venda que li habian firmat sos apoderats en lo modo que s' ha explicat.

Per poch temps pogué possehir lo referit Guillem lo castell d' Aramprunyá, en rahó de que, com prompte 's veurá, la Corona torná á enagenar aquest honor á principis del sigle xiv; per lo qu' es presumible lo restituhiria á la meteixa, haventli sigut tornat lo preu estipulat en la venda feta á sòn favor.

A partir de la que 's passa á descriure, la possessió y successió en lo castell d' Aramprunyá entra en una nova fase, ja que 's veurá passar per una ordenada transmissió de pares á fills, ó bé per títols de transferencia.

Ab escriptura autorisada per Jaume de Folquers, notari de Barcelona, á 4 de febrer del any 1322, lo rey don Jaume II d' Aragó, necessitant algunas quantitats ab que

---

(1) Arxiu de la Baronia, pergami n.º 10.

atendre als negocis y assumptos de la Corona, va vendre per pur, *lliure y franch alou* á son tresorer Pere March y als seus, tot lo castell d' Aramprunyá ab sas fortalesas, edificis, castlans, y feudataris, *militibus et dominabus*, masos, bordas y masoverías ab sos homens y donas allí habitants, casas, habitacions, horts, rédits, censos, etc.; usatges, agraris, jovas, traginas, questias, y altres cosas anexas al domini de propietat, com son *toltis, fortiis, placitis, stabilimentis, firmamentis, servitiis, adimpriviis, intestiis, cugutiis, exorquiis, et redemptionibus hominum et mulierum*; ab sos prats, pasturas, selvas, garrigas, boscos, llenyas, monts y plans; ayguas, aqueductes, rius, fonts, cassa, pesca, troballas, y ab tot lo demés que té y posseheix y tenir deu en las dependencias de dit castell y en tots los *féus* que per dit Rey per qualsevulla causa ó rahó se tenen en homenatge tant de home com de dona; ab los bans, serveys y usos qualsevulla qu' en totes y per totes las parroquias de dit castell ó en alguna d' ellas pres-ten homes y donas, tant en honors y possessions de las meteixas com en altres que sian d'altres senyors, etc., etc.: reservantse empero, perpetuament tota la jurisdicció del *mero y mixt imperi* que té y tenir deu sobre 'l dit castell y son terme.—Lo preu d' aquesta venda fou de 120,000 sous.—En lo mateix document s' expresa que D. Jaume I comprá aquest castell á Ferrer de S. Martí, lo que sens dubte tindrà relació ab la restitució que la viuda d' aquest donya Guillerma de Cabrera feu al mateix rey D. Jaume I.

Als 7 dels meteixos mes y any, lo Batlle general de Catalunya, en nom y per exprés manament de Jaume II, doná á Pere March possessió del Castell d' Aramprunyá, á qual efecte lo introduhí en la casa-castell situada en dit

terme y lloch nomenat «Sitjar,» de la qual era castlana D.ª Blanca de Centellas, practicant totes las ceremonias de corporal possessió, é intimant á dita D.ª Blanca y sos vassalls á que reconeixessin al referit Pere March com á senyor del castell y li prestessen los censos, rédits, serveys, y demés tal com se efectuava ab lo propi senyor rey.

A 14 kalendas de mars del propi any 1322, l' Infant D. Alfons, primogénit del rey D. Jaume, firmá á favor de Pere March á poca dels 120,000 sous, preu de l' anterior venda; y 'l mateix Infant va aprobarla y confirmarla als 6 kalendas Mars ó siga á 22 de Febrer.

Lo rey D. Jaume II doná y concedí á Pere March als 15 kalendas Octubre de 1323 lo *mitx imperi* ó siga la jurisdicció que tenia sobre 'l castell d' Aramprunyá, reservantse 'l *mero imperi*, qual donació fou ratificada per son primogénit D. Alfons als idus Janer de 1327; confirmant lo rey D. Pere d' Aragó als 16 kalendas de Maig de 1338 las antecedents donació y ratificació (1).

Arnau de Vilarnau fou un dels varis feudataris que prestaren homenatge de fidelitat á Pere March, senyor del castell d' Aramprunyá (2).

Pere March comprador d' aquest castell tingué un fill nomenat també Pere March.

Hi hagué després un Jaume March fill de Pere, ignorantse de quin dels dos d' aquest nom ho seria.

Per lo que resulta de varis documents en arxiu obrants relatius als anys 1350 á 1370, Jaume March tingué dos fills nomenats també respectivament Jaume y Pere.

---

(1) Arxiu de la Baronia, pergamins núms. 19 y 27.

(2) Arxiu de la Baronia, pergami núm. 18.

Diversos foren los possessors del castell qu' anaren succehintse per línea masculina y conservant l' apellido March portant molts d' ells lo nom de Jaume, fins que á principis del sigle XVI, havent mort sense successió las germanas Mariana y Agnés March, fillas de Francisco Geroni March y Palou, á las que per ordre de primogenitura havia instituhit herevas, foren los bens y universal herencia de Francisco Geroni adjudicats á Isabel sa germana per sentència publicada als 18 d' Agost de 1542.

Morta Isabel, també sense successió, passá sa herencia á sa germana Gerónima y successivament á sa germana Bartolomea y á sa tia D.ª Lucrecia March de Ballester que casá ab D. Huch Joan Fivaller de Palou.

Per testament que aquest otorgá devant D. Joan Modolell, notari de Barcelona, á 23 Juliol 1522, instituí hereu universal á son fill primogénit Francisco Fivaller y March que no tingué successió y feu renuncia á favor de son nebot Huch Joan Fivaller y Queralt de tots los drets y accions que li poguessen pertanyer sobre 'ls bens que possehi Isabel March de Gualbes, per lo qual entrá en possessió de la Baronia d' Aramprunyá lo dit Fivaller y Queralt. Aquest comprá en 1562 lo lloch y terme de Viladecans.

De son matrimoni ab D.ª Angélica de Cardona tingué un fill nomenat Huch Joan que 's casá ab D.ª Estefania de Hospital y al que sobrevisqué sis anys, morint en Febrer de 1590.

Per sentència publicada á 10 de Mars de 1590 la Baronia d' Aramprunyá fou, entre 'ls bens deixats per pare y fill, adjudicada á favor de D.ª Joana Fivaller Hospital, filla de D. Huch y de D.ª Estefania de Hospital.

Mori impúber D.ª Joana Fivaller y per tant sens otor-

gar última disposició, mediant igual circumstancia en lo seu avi D. Huch Joan Fivaller y Queralt; per lo que la germana d' aquest, D.ª Marina Fivaller y Queralt, reclamà aquets bens, com á mes pròxim parent, los quals, y entre ells la Baronia d' Aramprunyá, li foren adjudicats per sentència publicada á 27 Agost de 1590.

En aixó y continuant dits bens en poder de D.ª Estefania de Hospital, mare de la morta impúber Joana, que s' oposava á despéndres d' ells; D.ª Marina Fivaller y Queralt promogué contra la meteixa D.ª Estefania lo corresponent judici de propietat, en lo qual, entre altres personas que comparegueren pera interposar son millor dret, se contá D. Francisco de Cardona y de Fivaller, fill de donya Gerónima de Fivaller y de Queralt, altre de las fillas de D. Huch Joan Fivaller March de Palou.

Seguida la tramitació de dit judici, que 's comensá en Setembre de 1590, se pronunciá sentència definitiva á 8 de Janer de 1595, per la que s' adjudicaren los bens en qüestió, per mitat ó per parts iguals, als respectius hereus y successors de las duas germanas D.ª Marina y D.ª Gerónima Fivaller de Queralt, mitjantsant lo compliment per part d' aquests en lo pago d' algunas quantitats que 's devian entregar á D.ª Estefania.

D' aquí s' originaren duas families que encara avuy dia continuan la successió en la Baronia d' Aramprunyá; figurant en ellas desde llunyana época los mes ilustres apellidos de l' antiga noblesa catalana, com son entre altres, los Fivaller, Torrellas, Cardona, Sentmanat, Copons, Pinós, Erill, Llupiá, Monfar, Garma, Sarriera y Foxá.

JACINTO TORRES Y REYETÓ.